

معرفی کتاب بررسی اجمالی موانع برآورد سهم بخش فرهنگ در اقتصاد

معرفی کتاب فرهنگ و صنایع خلاق اندیشکده حکمروایی فرهنگ و صنایع خلاق حسین هدایتی	نوع سند حوزه تخصصی برنامه عنوان نگارنده / نگارندگان ناظر کیفی مشاور / مشاوران ارزیاب / ارزیابان موعد تحویل تاریخ انتشار مخاطب / کارفرما
مالکیت فکری و حق تألیف	
توضیح حق تألیف و مالکیت فکری	فرد / مؤسسه
----- -----	----- -----

جملات کلیدی

کلمات کلیدی

دکتر حمیدرضا شش‌جوانی متولد ۱۳۵۴ است. در رشته‌های جامعه‌شناسی، اقتصاد فرهنگ و سیاست‌گذاری فرهنگی تحصیل کرده و از بنیان‌گذاران رشته اقتصاد فرهنگ و هنر در دانشگاه‌های ایران محسوب می‌شود. از ابتدای دهه ۱۳۸۰ مشغول پژوهش در اقتصاد فرهنگ ایران بوده و عضو پیوسته انجمن‌های بین‌المللی اقتصاد فرهنگ (ACEI) و مطالعات بازار هنر (TIAMSA) است. نخستین کتاب او در سال ۱۳۸۵ با عنوان «سرمایه اجتماعی و کارآفرینی» منتشر شد و در این سال‌ها علاوه بر تدریس اقتصاد هنر در دانشگاه‌های مختلف، ۱۰ کتاب و بیش از ۴۰ مقاله نیز منتشر کرده است. از سال ۱۳۹۶ در برخی از نشست‌های بین‌المللی سازمان جهانی مالکیت فکری (WIPO) به عنوان نماینده ایران حضور یافته و در تدوین لایحه جامع حمایت از حقوق مالکیت ادبی و هنری نیز مشارکت داشته است. او از مخالفان مداخله دولت در اقتصاد فرهنگ است و در بیشتر نوشته‌های خود تلاش کرده است تا شکست دولت را در عرصه اقتصاد فرهنگ اثبات کند. وی هم‌نوا با بسیاری از پژوهشگران اقتصادی جهان معتقد است که پارادایم اقتصادی جهان به سمت اقتصاد خلاق تغییر کرده و این می‌تواند پنجره اقتصادی مهم و راهگشایی را به روی ایران باز کند؛ چرا که مزیت‌های ایران در بخش فرهنگ و هنر و میراث بیشتر است.

صنایع فرهنگی؛ راهی برای توسعه اقتصادی

کتاب با مقدمه‌ای تاریخی آغاز می‌شود تا قبل از هر سخنی مخاطب را با مفهوم «صنایع فرهنگی و خلاق» و چگونگی ورود این مفهوم به دنیای اقتصاد آشنا سازد. در این مقدمه از تأثیرات اقتصادی و غیر اقتصادی «صنایع فرهنگی» سخن به میان آمده و بر نقش انکارناپذیر این صنایع در رشد تولید ناخالص داخلی و

ارزش افزوده ناخالص تأکید شده است؛ به گونه‌ای که امروزه این روندها را «فرهنگی کردن اقتصاد» یا «خلاق‌سازی اقتصاد» نامیده‌اند.

دسته‌بندی روابط اقتصاد و فرهنگ

رابطه اقتصاد و فرهنگ از آن موضوعاتی است که هیچ اتفاق نظری درباره آن وجود ندارد و بر همین اساس نیز نویسنده کتاب در آغاز فصل اول به طرح دیدگاه‌های گوناگون پیرامون این موضوع پرداخته است. برخی بر این باورند که فرهنگ موضوع علم اقتصاد نیست و اساساً اقتصاد دخلی به فرهنگ ندارد اما کسانی که خود را اقتصاددان فرهنگ می‌نامند، معتقدند که فرهنگ در اقتصاد اثرگذار است و اتفاقاً هنر و سازمان‌های فرهنگی به باروری اقتصادی کمک می‌کنند؛ با این توضیح که در این دیدگاه رشد اقتصادی هدف است و «فرهنگ و هنر» ابزار آن به شمار می‌آیند.

دشواری‌های برآورد اقتصادی بخش فرهنگ

نویسنده در این بخش به عوامل پیدا و پنهانی می‌پردازد که برآورد دقیق سهم فرهنگ در اقتصاد را دشوار می‌سازد. ابهام در روش‌های برآورد و فقدان آمارهای پایه و نیروی انسانی کاربرد همواره بخشی از این دشواری‌ها را تشکیل می‌دهند اما عوامل پنهان دیگری نیز در این زمینه تأثیرگذارند. به عنوان مثال گاهی متولیان امور فرهنگی برای اینکه سهم بیشتری از بودجه عمومی را به دست بیاورند، می‌کوشند تا سهم فرهنگ را بسیار بزرگ‌تر از آنچه هست نشان دهند. برای غلبه بر این‌گونه ابهامات در گام اول باید به تصویر روشن‌تر و دقیق‌تری از کالاها و خدمات فرهنگی دست یابیم و بر همین اساس نیز شش ویژگی متمایزکننده کالاها و خدمات فرهنگی از سوی نویسنده مورد اشاره قرار گرفته است. از سوی دیگر باید دقیقاً مشخص شود که منظور ما از فرهنگ

چیست؟ آیا فرهنگ به معنای انسان‌شناختی و ایدئولوژیک که دربردارنده همه شئون و رفتارهای جامعه بشری است، مبنای محاسبات و تصمیمات قرار گرفته است یا تلقی ما از فرهنگ، تعداد مشخصی از حوزه‌های فرهنگی و هنری مانند هنرهای تجسمی، هنرهای نمایشی، موسیقی، مطبوعات، کتاب، سینما و بازی‌های رایانه‌ای است؟ به اعتقاد نویسندگان برآورد سهم اقتصادی «فرهنگ» بر اساس تلقی اول نه عملی است و نه عقلانی و بنابراین در ادامه به تبیین دیدگاه‌هایی می‌پردازد که تلاش کرده‌اند درک واقع‌بینانه‌تری از معنا، مصادیق و جایگاه فرهنگ در برآوردهای اقتصادی ارائه دهند. نحوه ارزش‌گذاری کالاها و خدمات فرهنگی نیز یکی دیگر از موانع برآوردهای اقتصادی به شمار می‌رود چرا که این‌گونه کالاها و خدمات نه تنها برای مصرف‌کنندگان بلکه برای کسانی که مصرف نکرده‌اند نیز منافعی ایجاد می‌کند که ارزش‌های غیر مصرفی فرهنگ نامیده می‌شود. در اینجا با این سؤال مهم و اساسی مواجهیم که چگونه می‌توان ارزش فرهنگی را به ارزش اقتصادی تبدیل کرد؟ نویسندگان برای پاسخگویی به این سؤال به تبیین ارزش‌های غیر مصرفی «فرهنگ و هنر» پرداخته و تکنیک‌های مورد استفاده برای تبدیل این ارزش‌ها به ارزش اقتصادی را مورد اشاره و نقد و تحلیل قرار داده است.

رویکردهای بین‌المللی

نویسندگان در فصل دوم کتاب به سراغ تجربه‌های بین‌المللی ارزیابی سهم صنایع فرهنگی در اقتصاد رفته است. او ابتدا به بررسی توصیفی و تحلیلی قطعنامه‌های مختلف پارلمان اروپا در این زمینه پرداخته و روند تکاملی مفهوم‌سازی، دسته‌بندی و اندازه‌گیری ابعاد اجتماعی و اقتصادی بخش فرهنگ در اتحادیه اروپا را تبیین می‌کند. وی در ادامه با همین نگاه تاریخی و تحلیلی به بررسی تلاش‌ها و اقدامات سازمان توسعه و همکاری اقتصادی، سازمان جهانی مالکیت فکری و یونسکو پرداخته و مخاطب را با تجربه‌ها و توصیه‌های کاربردی این

سازمان‌ها برای اندازه‌گیری تأثیر اقتصادی صنایع فرهنگی آشنا می‌سازد. در پایان این فصل اگرچه مدل جامع و کاملی برای اندازه‌گیری سهم اقتصادی صنایع فرهنگی بر اساس رویکردهای بین‌المللی در اختیار مخاطب قرار می‌گیرد اما این نکته مهم نیز یادآوری می‌شود که بافت محلی، منطقه‌ای و ملی در اندازه‌گیری سهم فرهنگ بسیار مؤثر بوده و باید در تفسیر و تحلیل و ارزیابی نهایی مورد توجه قرار گیرد.

مسائل و مشکلات ما در برآورد سهم فرهنگ

به اعتقاد نویسنده اولین و مهم‌ترین مشکل ما فقدان آمار دقیق و در نتیجه عدم امکان برآورد دقیق از تولید ناخالص داخلی و ارزش افزوده ناخالص است. از سوی دیگر تعدد نهادهای متولی سیاست‌گذاری فرهنگی (حاکمیتی، دولتی و غیر دولتی) بر پیچیدگی موضوع افزوده و دستیابی به برآوردهای اقتصادی را بسیار دشوار کرده است. بنابر این به نظر می‌رسد در گام اول نیازمند چاره‌اندیشی برای عدم تجانس و پراکندگی نهادهای فرهنگی و اجماع درباره مفهوم فرهنگ و تعریف حوزه‌های فرهنگی هستیم. بدیهی است اقدامات دیگری مانند انتخاب یکی از روش‌های آماری بین‌المللی، انتخاب یک نوع طبقه‌بندی برای شناسایی فعالیت‌های فرهنگی و هنری، سامان دادن به آمارهای بخش خصوصی و شفاف‌سازی داده‌های آماری باید به عنوان گام‌های بعدی در دستور کار قرار گیرد.

نام کتاب: بررسی اجمالی موانع برآورد سهم بخش فرهنگ در اقتصاد

پژوهشگر: حمیدرضا شش‌جوانی

ناشر: مؤسسه فرهنگی هنری پویه مهر اشراق

تهیه‌کننده: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی راهبردی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

سال انتشار: ۱۳۹۶

تعداد صفحات: ۸۸

پژوهشکده سیاست‌گذاری
دانشگاه شریف

spri.sharif.ir

spri@sharif.ir

[sharif.policy](https://www.instagram.com/sharif.policy)

[sharif-policy](https://www.linkedin.com/company/sharif-policy)

t.me/spri1

تهران، بلوار تیموری، میدان تیموری، محوطه آموزش دانشگاه شریف،
پژوهشکده سیاست‌گذاری دانشگاه شریف

۰۲۱-۶۶۰۶۵۱۴۰

